

PATVIRTINTA
Žemės ūkio agentūros prie Žemės ūkio ministerijos
direktoriumi
2024 m. birželio 3 d. įsakymu Nr. VĮ-152

(grynaveislių veislinių gyvūnų ir (ar) hibridinių veislinių kiaulių veisimo programos pavyzdinė forma)

Lietuvos arklių augintojų asociacija

(Grynaveislių veislinių gyvūnų ir (ar) hibridinių veislinių kiaulių veisimo organizacijos pavadinimas)

Lietuvos jojamųjų ponių veislės veisimo programa

(Grynaveislių veislinių gyvūnų ir (ar) hibridinių veislinių kiaulių veisimo programos pavadinimas)

2024-11-21

(data)

Belmontas, Vilnius

(sudarymo vieta)

Grynaveislių veislinių gyvūnų ir (ar) hibridinių veislinių kiaulių veisimo programos (toliau – Programa) tikslas:

(gali būti siekiama vieno ar daugiau iš šių tikslų (pažymėti „x“ ir išsamiai aprašyti))

pagerinti veislę		
išsaugoti veislę		nykstančios veislės atveju, Veisimo organizacija Programoje gali uždrausti arba apriboti veislinių gyvūnų naudojimą, įskaitant jų genetinės medžiagos produktų naudojimą, jeigu tas naudojimas galėtų pakenkti tos veislės išsaugojimui ar genetinei įvairovei
sukurti naują veislę	X	Šiuo metu Lietuvoje auginamų ponių ir smulkiųjų arklių veislės yra kilusios daugiausia iš Didžiosios Britanijos ir Skandinavijos teritorijų. Be šių veislių dar auginami (tiesa, jų skaičius gana ribotas) iš rytinės ir pietrytinės Europos

	dalies kilę poniai ir smulkieji arkliai. Lietuvoje, priešingai negu Didžiojoje Britanijoje nebuvo išvesta savų ponių veislių. Vienintelė išveista veislė Lietuvoje, ponių ir smulkiųjų arklių klasės reikalavimus atitinkanti arklių veislė, yra Žemaitukai, tačiau genetinių sąsajų su pasaulyje veisiamais ir auginamais įvairių ponių veislių arkliais Žemaitukai neturi. Poniais vadinami mažo ūgio (iki 147 cm) žirgai, kai kurių ponių veislių žirgų ūgis nesiekia net 1 metro. Tokių veislių kaip Falabella ponių ūgis yra 71-86 cm. Itin paplitusių pasaulyje ir populiarių Šetlando ponių ūgis yra 90-105 cm. Tuo tarpu Vokietijos jojamųjų ponių ūgis yra 138-148 cm. Ponių paskirtis panaudojimui yra plati: juos gali joti ar vadelioti visiškai maži vaikai, jie gali būti naudojami poniu klasės žirginio sporto varžybose, taip pat kaip laisvalaikio žirgai ar būti sodybų puošmena. Veisiant ponius šiuo metu itin vertinamas santūrus temperamentas ir geras charakteris, be to jie pasižymi ne reiklumu, lengvai pasiduoda dresūrai, yra paklusnūs ir drąsūs. Dėl visų šių savybių poniai yra idealūs sportiniai arkliukai ypatingai gerai patenkinantys jodinėjančių vaikų ir paauglių poreikius. Jie taip pat gali būti naudojami kaip labai elegantiški kinkomi arkliai. Iš Lietuvoje veisiamų arklių veislių, ponių ūgio standartus atitinka žemaitukų, bei smulkesni stambiųjų žemaitukų veislės žirgai. Lietuvoje laikomi Apaloosa, Šetlando, Vokietijos jojamųjų ponių, DK Fjord, Vello bei kitų veislių poniai. Neišvengiamai dalis jų susilaukia palikuonių, tačiau jie registruojami kaip vietiniai poniai. Dažniausiai ir be kilmės. Lietuvos arklių augintojų asociacija (toliau – LAAA) mano jog iš Lietuvoje gimusių, bei ponių ūgio standartus ir kitus standarto kriterijus atitinkančių kumeliukų yra tikslinga sukurti Lietuvos jojamųjų ponių veislę, kadangi Lietuvoje mažieji arkliukai registruojami vietiniais poniais. Pagal patvirtintą galiojančią arklių ženklinimo ir registracijos tvarką, registraciją vietiniams arkliams atlieka veterinarijos gydytojai, todėl dažniausiai nėra nurodoma arklių kilmė, nėra vedama jų apskaita. Dėl „tuščios“ kilmės lentelės dalies pirkėjų akyse krinta ir jų vertė, jie laikomi mažiau vertingais, vietinis arklys, daugelio nuomone, yra mažavertis. Ponių augintojai nori, kad registruojant Lietuvoje gimusį ponių veislės
--	---

		Žirgą galima būtų įrašyti į žirgo pasą visus duomenis, būtų įrašoma pilna jų kilmė, suteiktas veislės kodas arklių veislių klasifikatoriuje, vedama tvarkinga jų apskaita, pildoma kilmės knyga. Sportiniams poniams yra didelis poreikis - jie labai tinkami vaikų ir paauglių jojimo sportui ugdyti gerus sportininkus nuo mažens, kai vaikai patys imliausi. Visame pasaulyje yra tokia praktika, kuri pasiteisino ir todėl norime sukurti mažų arklių veislę, kuri būtų tinkama nuo vaikų iki paauglių, ugdant ateities garsius sportininkus. Lietuvos joramųjų ponių veislės formavimo (sukurimo) veisimo procesą planuojama užbaigti 2050 metais.
atkurti veislę		<i>rekomenduojama parengti išsamų planą, kaip atkurti Programoje nurodytą veislę</i>

Jei Programa skirta hibridinėms veislinėms kiaulėms:

(pažymėti „x“ ir išsamiai aprašyti linijos ar kryžminimo būdu išveistos veislės charakteristikas)

pagerinti veislę, liniją ar kryžminimo būdu išveistą veislę	
sukurti naują veislę, liniją ar kryžminimo būdu išveistą veislę	

Jei Programa skirta grynaveisliams veisliniams gyvūnams:

(aprašyti išsamias veislės charakteristikas, esmines savybes)

2. Auginimo sritis ir populiacija Lietuvos joramųjų ponių auginimo teritorija apima visa Lietuvos Respubliką. Kuriant Lietuvos joramųjų ponių veislę gali būti panaudoti šių veislių arkliai: Konemaros poniai, Dartmūro poniai, Haflingeriai, Malopolska, Islandijos poniai, New Forest poniai, Velso poniai, Velso kobai, Appaloosa, Šetlando poniai; Vokietijos klasikiniai poniai, Diulmeno, Vokietijos joramųjų poniai, Olandijos poniai, Danijos sportiniai poniai, DK Fjord, Arabų, Grynakraujų joramųjų, Lietuvos joramųjų, Trakėnų, Žemaitukų, Stambijų žemaitukų, Vietinių ponių. Šios veislės pasirinktos dėl jų sugebėjimo gyventi mažiau derlingose Lietuvos žemėse (ypač Rytų Lietuvoje, kur smarkiai išaugęs vaikų jojimo
--

populiarumas ir, ypač mažais žirgeliais), nedidelio pašarų kiekio poreikio ir geros adaptacijos Lietuvoje. Taip pat dėl jų didelio populiarumo, paklausos bei geros eksporto kainos. Kuriant Lietuvos sportinių ponių veislę siekiama paimti gerąsias savybes, pvz.: pasirinkti Velso poniai dėl jų palankaus ir gero charakterio, Vokietijos sportiniai ir klasikiniai poniai pasirinkti dėl ypatingai gerų sportinių savybių ir jų šoklumo, olandų poniai dėl jų temperamento, universalumo ir eksterjero, Žemaitukai dėl jų ištvermingumo, gerų sportinių savybių ir pan. Visos šios arklių veislės auginamos Lietuvoje ir jų savininkai sutinka noriai dalyvauti LJP veisimo programoje vykdant selekcinį procesą.

Pateikti informaciją apie Programos atrankos ir veisimo tikslus ir, jeigu taikoma, išsamius gyvūnų selekcijos vertinimo kriterijus:

Lietuvos jojamųjų ponių veisimo programa apima visus veisimo būdus, kuriais siekiama pažangos veisime bei auginime atsižvelgiant į užsibrėžtus tikslus. Atrankos sprendimuose, kurie įgyvendinami LJP vertinimo, atrinkimo, užregistravimo atitinkamame Kilmės knygos skyriuje ir premijavimo forma, aiškiai nusakoma, kokie poniai pageidautini veislės vystymui. Darant atrankos sprendimą, šalia savos populiacijos rezultatų, gali būti atsižvelgiama į kitų arklių augintojų asociacijų ar veisimo organizacijų pasiektus rezultatus.

1. Tikslas ir veisimo programos uždaviniai:

1.1. Veisimo programos pagrindinis tikslas yra iš Lietuvoje auginamų ponių ūgio (iki 147 cm) standartus atitinkančių žirgų, kryžminimo būdu sukurti **Lietuvos jojamųjų ponių** veislę.

1.2. Didinti LJP veislinę vertę.

Pagrindiniai veisimo programos uždaviniai:

- ★ svarbiausias uždavinys pasirinkti tinkamą veisimo metodą;
- ★ veisimo planų ir užduočių vykdymas, siekiant geneologinės įvairovės;
- ★ veislinių ponių atranką vykdyti nuo jų įvertinimo ir kilmės analizės;
- ★ naujų eržilų linijų ir kumelių šeimų kūrimo proceso valdymas, atliekant LJP fenotipo ir genotipo analizę;
- ★ didinti kompleksiškai vertinamų palikuonių skaičių;
- ★ analizuoti gautus palikuonių kompleksinių vertinimų duomenis;

- ✦ informacijos apie LJP veislę sklaida ir jų panaudojimo galimybių plėtrą;
- ✦ siekti įtraukti kitų ponių veislių populiacijas į kontroliuojamą selekcijos procesą.

3. Lietuvos jojamųjų ponių standarto (modelio) apibrėžtis

Spalvos: visos arklīninkystėje sutinkamos žirgų spalvos ir jų atspalviai pvz.: bėra, juodbėra, tamsiai bėra, šviesiai bėra, sarta, tamsiai sarta, šviesiai sarta, juoda, širma, kerša, bulana, apalūza, palomino, dereša, pelėka.

Ūgis: Lietuvos jojamieji poniai pagal ūgį skirstomi į 3 grupes:

I grupė iki 100 cm, **II grupė** - 101-135 cm, **III grupė** - 136-147 cm.

Tipas: Lietuvos jojamieji poniai turi turėti elegantišką, harmoningą arklio išvaizdą. Eržilai ir kumelės turi lyčiai tipišką išvaizdą. Nepageidautina grubi, gremėzdiška išvaizda, grubi galva, neaiškūs kontūrai, purūs sąnariai ir nebūdinga lyčiai išvaizda.

Kūno sudėjimas: Lietuvos poniai turi harmoningą kūno sudėjimą. Tai yra: galva nedidelė, kaulinga, kilnių bruožų, apatinio žandikaulio raumenys gerai išsivystę, vidutinio ilgio, galvos link smailėjantį kaklą, ilgas lengvai nuleistas, raumeningas apvalias strėnas, taip pat harmoningą priekinių, užpakalinių galūnių ir liemens santykį. Poniai yra gana masyvaus kūno, tačiau turi plonas, tvirtas kojas. Energingas temperamentas suteikia šiam žirgui manevringumo, judrumo. Tiesaus profilio, akys išraiškingos, guvios; ausys mažos, stačios, judrios. Ponių kaklas trumpas, platus, raumeningas. Gogas neaukštas, bet žymus, neilgas. Krūtinė plati ir gili. Nugara tiesi ir plati, šonkauliai gerai išlenkti ir ilgi, juosmuo tvirtas ir platus; strėnos gražiai apvalios, normaliai nuleistos, kojos plačios, bet tvirtos ir sausos, be šepetėlių arba jie nedideli. Kanopa nedidelė, beveik apvali, gili. Poniai smalsūs, protingi, draugiški, labai savarankiški.

Judesiai: Lietuvos jojamieji poniai turi turėti tikslūs, ritmingus ir simetriškus judesius (žingsniu - 4 taktai, risčia - 2 taktai, šuoliais - 3 taktai). Galūnių judėjimo kryptis tiesi ir nukreipta į priekį. Judėjimas žingsniu ramus, energingas. Judant risčia pageidaujami laisvi, energingi žirgo judesiai. Judesių kryptis turėtų būti nukreipta į priekį ir kartų į viršų. Eisena lengva, plaukianti, judesiai elegantiški, grakštūs, gera risčia ir šuolis.

Vidinės savybės: Lietuvos jojamieji poniai yra nekomplikuoti, draugiški, be jokios agresijos, stiprių nervų. Nepageidaujami žirgai su kuriais sunku bendrauti, nervingi, bailūs.

4. Ponių panaudojimo sritys: veislei veislės viduje; šeimos ūkyje kaip universalus arklys, [hipoterapijai](#), [reabilitacijos](#) centruose, vaikų ir jaunimo jojimo klubuose (konkūrams, dailiajam jojimui, lenktynėms, dresūrai, vadeliojimui), žirgų varžybose (konkūruose, dailiajame jojime, kariatinio ir figūrinio važiavimo varžybose), kaimo turizmo sodybose, ekologiniuose ūkiuose, šeimos ūkiuose, nacionaliniuose parkuose bei muziejuose.

LIETUVOS JOJAMŲJŲ PONIŲ VEISLĖS VERTINIMO PRINCIPAI IR TAISYKLĖS

Kiekvienais metais Lietuvos jojamųjų ponių veislės žirgų genetinei kokybei nustatyti Lietuvos arklių augintojų asociacija organizuoja kompleksinius LJP veislės žirgų vertinimus, kur vertinamas einamųjų metų gautas prieauglis ir 2,5 – 3 metų amžiaus eržilai bei kumelės.

Vertinimą atlieka kompetetinga ekspertų – vertintojų komisija LJP veislės žirgų augintojų ūkiuose. Komisijos sudėtis sudaroma ir patvirtinama kiekvienais metais Asociacijos Valdybos posėdyje.

Vertinimo renginiai atliekami penkiuose Lietuvos geografiniuose regionuose: šiaurinėje, pietinėje, vakarinėje, centrinėje ir rytinėje regionų dalyse. Kiekviename regione atliekami atskirai einamaisiais metais gimusio ir 2,5 - 3 m amžiaus prieauglio kompleksiniai genetinės kokybės vertinimai. Žirgų augintojams pageidaujant, jie savo prieauglį gali vertinti ir kitame Lietuvos regione. Regioninių vertinimų rezultatai įrašomi žirgo vertinimo lentelėje ŽŪDC ŪGVIS. Atlikus žirgų vertinimą regionuose Asociacija organizuoja finalinius eržilų ir kumelių kompleksinius vertinimus. Finalinių vertinimų metu atrinktiems eržilams suteikiama kergimo licencija. Jeigu finaliniuose bandymuose eržilas įvertinami aukštesniais balais, tuomet ŽŪDC ŪGVIS vertinimų duomenys koreguojami.

Pagal pobūdį ir reikalavimus, LJP darbingumo (produktyvumo) savybės nustatomos Lietuvoje organizuojamuose darbingumo varžybose - bandymuose. Arklių varžybos – bandymai leidžia užtikrinti žirgų darbingumo rodiklių maksimalų išryškinimą bei žirgų tinkamumą žirginio sporto šakoms. Tuo tikslu kasmet rengiamos varžybos – bandymai visose žirginio sporto disciplinose leidžia užtikrinti ne tik žirgų įvertinimą visose žirgų amžiaus grupėse ir maksimalų kiekvieno žirgo individualių galimybių konkrečioje sporto šakoje įvertinimą, bet ir leidžia pagal palikuonių rezultatus įvertinti jų tėvų veislinę vertę.

Arklių treniravimas ir pajėgumo varžybos–bandymai neatskiriama veislininkystės grandis arklīninkystėje. Darbingumas – svarbiausias arklio fenotipo įvertinimo požymis, labai svarbus kuriant ir tobulinant arklių veisles.

1. Vertinimo metodika

Žirgų veislinė vertė priklauso nuo daugelio požymių, todėl, siekiant ją nustatyti, gali būti taikomos įvairios vertinimo sistemos. Svarbu tai, kad vertinimo sistema leistų kuo objektyviau įvertinti įgimtas žirgo savybes. Žirgų eksterjero ir darbinių savybių vertinimas įvairiose Europos šalyse atliekamas skirtingai. Kiekvienos šalies vietinės veislės yra vertinamos atsižvelgiant į žirgų panaudojimo specifiką ir tik tų šalių specialistai sprendžia, koku būdu geriausiai atskleisti savo šalies vietinių veislių žirgų savybes, kurias kryptimi jas vystyti. Veislinių žirgų vertinimo tikslas yra nustatyti jų veislinę vertę, paskirti ir kompleksiskai juos įvertinti. Pagrindinis vertinimo tikslas yra atrinkti žirgus atitinkančius Lietuvos jojamųjų ponių veislės standartą (modelį). Į pagrindinį kilmės knygos skyrių bus įrašyti grynaveisliai veisliniai poniai arba skirtingų veislių grynaveislių veislinių ponių palikuonys arba poniai, dėl kurių bus nuspręsta, kad jie atitinka šios naujos veislės savybes ir, kai taikoma, atitiks minimalius produktyvumo reikalavimus, nustatytus veisimo programoje.

Žirgai vertinami pagal kilmę, eksterjerą ir konstituciją, tipiškumą, kūno matmenis, charakterį, judesius, darbingumą ir palikuonių kokybę. Žirgų veislininkystės priemonės yra kompleksinis arklių vertinimas ir žirgų varžybos-bandymai. Tyrimais nustatyta, kad žirgų darbingumas priklauso nuo konkrečių anatominių, eksterjero, konstitucijos, fiziologinių savybių, tačiau taip pat teigiama, jog apie žirgo ūkinę vertę negalima spręsti iš vienos ar kitos kūno dalies išsivystymo, neatsižvelgiant į kitas kūno dalis bei viso organizmo būklę. Todėl žirgų, skirtų klasikinėms žirginio sporto rungtims, praktinėje selekcijoje naudojami kūno matmenys ir eksterjerinių kūno dalių išraiškos bei specifiniai darbingumo kriterijai: šuolio per kliūtį technika ir galingumas, žingsnio, risčios, šuoliavimo charakteristikos.

Žirgų vertinimui Asociacija turi sudaryti ir patvirtinti kompetentingų ekspertų – vertintojų komisiją iš 3-5 narių, kurie turi leidimą neterminuotai teikti jojamųjų veislių žirgų vertinimo paslaugas, taip pat į žirgų vertinimo komisijų sudėtis gali būti kviečiami pripažintų pasaulyje žirgų veislininkystės institucijų (asociacijų) ekspertai.

Iškilus nesutarimams su žirgų savininkais dėl vertinimo jie gali kreiptis į Asociacijos Valdybą dėl papildomo vertinimo. Pakartotiniam vertinimui sudaroma nauja komisija, kurioje nėra nei vieno buvusios komisijos nario, išskyrus komisijos pirmininką.

Žirgai vertinami pagal tipą, išsivystymą, eksterjerą, judesių kokybę, šoklumą, darbingumą ir palikuonių kokybę. Visi vertinimų rezultatai įrašomi į „Veislinio žirgo vertinimų lapą”.

1. **Pirmą kartą** gali būti vertinami 6 - 8 mėn. amžiaus prieauglis pagal: **tipą, kūno sudėjimą, judesius.**

2. **Antrą kartą** vertinami 2,5 - 3 metų amžiaus pagal: **tipą, išsivystymą, eksterjerą ir konstituciją, igimtus judesius.** Šio amžiaus eržilai ir kumelės, geriausiai įvertinti zoniniuose vertinimuose, vertinami pakartotinai centriniame eržilų ir kumelių vertinime, o daugiausiai balų surinkę eržilai ir kumelės atrenkami į ringą ir iš jų nustatomas (- a) nugalėtojas (- a) – veislės čempionas (- è). Šio vertinimo metu atrenkamos kumelaitės veisimui. Rekomenduojama veisimui naudoti tik Elito ir I klasės įvertinimą gavusias kumelaites. Geriausi eržilai specialių išbandymų metu gavę virš 7 balų įvertinimą, gali būti licencijuojami kergimui. Negavę licencijų eržilai gali būti ruošiami papildomam su sudėtingesniais reikalavimais (vertinimo programa po balnu su raiteliu) išbandymui 4 metų amžiuje.

3. **Trečią kartą** vertinami specialiuose išbandymuose 4 metų amžiaus eržilai. Geriausi gali gauti licencijas kergimui.

4. **Paskutinį kartą** vertinami eržilai ir kumelės sulaukę palikuonių pagal jų kokybę.

4.1. Pagal palikuonis įvertinti eržilai, gavę elito klasės įvertinimą, toliau veisimui naudojami be apribojimų. Kumeles, įvertintas pagal palikuonis žemiau I klasės reikalavimų, toliau veisimui naudoti nerekomenduojama;

4.2. Žirgai vertinami 10 balų sistema: 10 – puikiai, 9 – labai gerai, 8 – gerai, 7 – pakankamai gerai, 6 – vidutiniškai, 5 – žemiau vidutinio, 4 – patenkinamai, 3 – nepatenkinamai, 2 – 1 – blogai;

4.3. Žirgai pagal įvertinimo balus skirstomi į klases: **elito, I ir II klasės.** Žemesnės vertės nei I klasės žirgus veisimui naudoti netikslinga,

4.4. žirgai vertinimui turi būti paruošti. Vertinama gerai apšviestoje aikštelėje. Ekspertai išmatuoja kūno matmenis, įvertina eksterjerą , konstituciją, tipingumą, judesių taisyklingumą, žirgui stovint, judant žingsniu, bei risčia, iš priekio , užpakalio ir abiejų šonų,

4.5. natūralūs judesiai vertinami bėgant risčia ir šuoliais, šuolių jėga ir kokybė vertinami žirgui laisvai bėgant šokdinimo aikštelėje arba manieže.

Veislinių žirgų vertinimo lapai pildomi 2 egzemplioriais, kurių vienas saugomas asociacijose, kitas perduodamas žirgo savininkui. Vertinimo rezultatai perkeliama į ŽŪDC ir kilmės knygą.

Nevertinami žirgai, turintys ydas: kaupą, špatą, kurbę, švilpiančią pridusimą, priekandą, pikti, nervingi, nepasiduodantys dresūrai, albinosai, taip

pat eržilai su kriptorchizmu.

2. Vertinimo kriterijai

Pagrindiniai veisimo programoje naudojami žirgų atrankos kriterijai yra:

- Tipas;
- Eksterjeras;
- Judesių kokybė (darbingumas);
- Charakteris;
- Palikuonių kokybė.

3. Tipo vertinimas

Atrenkamų Lietuvos jojamųjų ponių veislės kūrimui tipingumas veislei vertinamas balais pagal atitikimą pageidaujamam ponių žirgo tipui.

4. Eksterjero vertinimas

Vertinant eksterjerą ir konstituciją, vertinama atskiros kūno dalys, ar požymiai pagal grupes:

I grupė - galva, kaklas, liemuo, gogas, mentė, krūtinė, strėnos;

II grupė – galūnės;

Vertinant eksterjerą ir konstituciją, ypatingas dėmesys kreipiamas į tuos paveldimus trūkumus ir ydas, kurie įtakoja tipą, bendrą žirgo išvaizdą, jėgą, judesius šoklumą. Nereikia kreipti dėmesio į traumas – jos nepaveldimos.

Pagrindinės žirgų ydos:

Kaupa - antkauliai apynagės sąnario srityje, dažniau atsirandantys ant priekinių galūnių. Kaulinės išaugos pažeidžia sąnarį, kartais sujungia jo paviršius, todėl sąnarys tampa nejudrus. Žirgui judant, kaupa sukelia skausmą ir verčia šlubuoti.

Špatas - chroniškas kulno sąnario uždegimas ir antkauliai vidinėje sąnario pusėje. Koją, ant kurios yra špatas, žirgas kelia trūkčiodamas ir daug

aukščiau už sveikąją.

Švilpantis pridusimas - pasunkėjęs kvėpavimas, kai kaušinės kremzlės nenormali padėtis beveik pridengia kvėpavimo gerklę. Tokie žirgai stipriai kvėpuodami įtraukia orą su švilpesiu.

Kurba - sulenkiamosios sausgyslės sustorėjimas apatinėje kulno sąnario dalyje. Sveikas kulno sąnarys su slėna sudaro tiesią liniją. Esant kurbai, kulno sąnario apačioje pastebimas iškilimas.

5. Judesių vertinimas

Vertinant žirgus, labai svarbūs yra įgimti aliūrai (žinginė, risčia ir šuoliavimas/zovada).

5.1. žinginės demonstravimas trikampėje aikštelėje leidžia gerai įvertinti žirgą iš visų pusių. Įvertinamas žingsnio taisyklingumas ir judėjimo mechanizmas: ilgis, energija, trajektorija, ritmas, elastingumas ir kita. Vertinimas atliekamas žirgą vedant. Žirgas turi eiti tiesiai ir žengti ten, kur krypta koja. Žiūrint iš šono, žirgas turi eiti vienodu, plačiu, ilgu žingsniu, statydamas koją ant žemės – remtis visu padu. Ilgas stropiai žengiamas žingsnis – svarbiausias žirgų aliūras. Kuo ilgesnis žingsnis, tuo geriau. Normalus žingsnio judesys turi būti atliekamas taip, kad užpakalinė kanopa pasiektų nors prieš tai žengusios priekinės kanopos vietą, arba netgi peržengtų ją;

5.2. vertinant risčią, ypatingas dėmesys kreipiamas į risčios taisyklingumą, ilgį, trajektorijos kreivės formą bei aukštį, natūralių judesių elastingumą, laisvumą, lengvumą. Gerą risčios stūmį suformuoja stiprių užpakalinių galūnių darbas.

5.3. Šuoliavimas/zovada yra natūralus aliūras, kai pavieniai šuoliai, susidedantys iš trijų taktų, ritmiškai seka vienas po kito. Šuoliavimo/zovados lengvumas, laisvumas, šuolių ilgis, aukštis, ritmas vertinami žirgui judant laisvėje;

5.4. taisyklingu laikomas toks žirgo judėjimas, kai galūnės juda vienodai, ritmingai, tiesiai, nemėtomos į šalis, visi judesiai laisvi, lengvi, tikslūs;

5.5 balansas - tai žirgo sugebėjimas judant “nešti save” nuleidžiant strėnas tuo pačiu “pakeliant” priekinę kūno dalį iškėlus kaklą. Žirgui judant tiek risčia, tiek zovada jo gogas (ketera) turi būti aukščiau už strėnas;

5.6. impulsas - tai jėga, kurios pagalba žirgas atsispiria galinėmis galūnėmis nuo žemės bei jų judesių amplitudė.

6. Bendras įspūdis

Vertinama kokį bendrą įspūdį palieka žirgas, įskaitant žirgo tipą, išsivystymą, eksterjerą, judesius bei šoklumą.

7. Vertinimas pagal palikuonių kokybę

7.1. Pagal palikuonių kokybę veisliniai žirgai vertinami ne anksčiau kaip 8 metų

7.2. Vertinama pagal palikuonių surinktų balų vidurkį.

7.3. Jeigu nuo eržilo įvertinta 5 ir daugiau palikuonių per metus, tuomet blogiausiai įvertintas neįskaičiuojamas.

7.4. Eržilai ne mažiau kaip pagal 8 palikuonių gautus per 2-3 kergimo sezonus.

7.5. Kumelės ne mažiau kaip pagal 2 palikuonių.

5. Licencijavimas

Licencijavimas yra Asociacijos nutarimas panaudoti eržilą veisimo programoje. Kompetentinga vertinimo komisija įvertina ir licencijuoja eržilus, tinkamus pasiekti veisimo programos tikslus LAAA organizuojamuose kompleksiniuose vertinimuose. Vertinamas eržilo eksterjeras ir darbingumas. Nutarimą rekomendacinio pobūdžio priima eržilų licencijavimo komisija. Galutinį sprendimą dėl eržilo panaudojimo selekciniam procese priima asociacijos Valdyba, dalyvaujant posėdyje selekciniams bei veisimo vadovui. Eržilo licencija gali būti atšaukta jei atsirado arba išryškėjo liga dėl kurios jis negali būti naudojamas veislei.

Eržilo savininkas, kuris nori eržilą pristatyti licencijavimui, privalo pateikti paraišką, kad būtų leista dalyvauti vertinime.

Galimi licencijavimo komisijos nutarimo variantai po eržilo vertinimo:

- a) licencijuotas (eržilui išduodamas leidimas kergimui ir sėklinimui);
- b) licencijuotas su apribojimais (limituotas kumelių skaičius);
- c) licenzijuotas tik naudojimui savoje bandoje;
- d) nelicencijuotas.

Eržilas gali būti licencijuojamas, jeigu įvykdo veislei numatytus reikalavimus.

Apsisprendimas laikinai nelicencijuoti eržilą primamas tada, kai eržilas neįvykdė reikalavimų pagal eksterjerą arba darbingumą, tačiau ateityje tikimasi, kad jis juos įvykdys. Tokiu atveju numatomas terminas iki kurio eržilas vėl turi būti pristatytas komisijai pakartotinam vertinimui. Sąlygos jo įtraukimui į eržilų I Kilmės knygos skyrių (pagrindinę I Knygą) turi būti įvykdomos besibaigiant jo penktiems gyvenimo metams. Jei nurodytu laiku tai neatliekama, jis nuo termino pasibaigimo dienos nenaudojams kergimui ir iš naujo turi būti pristatomas licencijavimo komisijai. Išimtis nustato Valdyba.

Licencijavimo rezultatai skelbiami viešai Asociacijos internetinėje svetainėje.

Po Valdybos nutarimo dėl eržilo licencijavimo, eržilas įrašomas į Kilmės knygą.

Eržilo pripažinimas licencijuotu (įtraukimas į Kilmės knygą) gali būti atšauktas Asociacijos jeigu:

- a) išryškėjo liga, dėl kurios eržilas negali būti naudojamas veislei (špatas, švilpiantis pridusimas);
- b) nebuvo pateikta viena sąlyga jo atlikimui;
- c) viena iš sąlygų vėliau buvo praleista;
- d) su tuo susiję bent vienas įpareigojimas, kuris nebuvo laiku įvykdytas.

Eržilo savininkas Asociacijos Valdybai gali pateikti nesutikimą dėl įvertinimo rezultatų. Apie pakartotiną vertinimą, vietą, laiką sprendžia Valdyba. Pakartotiniam vertinimui sudaroma nepriklausomų ekspertų - vertintojų komisija, į kurios sudėtį neįtraukiami buvusios komisijos nariai, išskyrus komisijos pirmininką.

Nurodyti veislės pavadinimą: **Lietuvos jojamasis ponis**

(įrašyti į Programą įtrauktos veislės pavadinimą; jei programa susijusi su grynaveisliais veislinais gyvūnais, arba veislės, linijos ar kryžminimo būdu išveistos veislės pavadinimas, jei programa susijusi su hibridinėmis veislinėmis kiaulėmis, kad tų kitų veislių, linijų ar kryžminimo būdu išveistos veislės gyvūnai nebūtų painiojami su panašiais veislinais gyvūnais, įrašytais į kitas esamas kilmės knygas ar įregistruotais kituose esamuose kilmės registruose)

Nurodyti siektinus rezultatus, susiję su Programos tikslais:*(aprašyti, kokių konkrečių rezultatų bus pasiekta, pateikiant skaitinę išraišką, įgyvendinus Programą)*

Veisimo programos pagrindinis tikslas yra iš Lietuvoje auginamų ponių ūgio (iki 147 cm) standartus atitinkančių žirgų, kryžminimo būdu sukurti Lietuvos jojamųjų ponių veislę. Taip pat siekiama išlaikyti ir tobulinti LJP veislės genealoginę struktūrą. LJP veisimo programa neterminuota, atsiradus poreikiui gali būti peržiūrima ir tikslinama. Asociacijos siekiamybė didinti veisiamų ir auginamų LJP skaičių, tik tuomet per didesnes populiacijas bus pasiekta veislinio prieauglio kokybė. 1. Veisimo programoje būtina didinti atrinktų veisimui, kurių pagal kompleksinių vertinimų taisyklės surinktų balų vidurkis yra 7 ir daugiau, kumelių skaičių (ne mažiau 5 proc.). 2. Prieauglio 6 - 8 mėn. kompleksiniuose vertinimuose vidutinis surinktų vertinimo balų sumų padidėjimas (pagal: tipą, kūno sudėjimą, judesius). 3. Lietuvos arklių augintojų asociacijos kompleksiniuose eržilų ir kumelių vertinimuose bendras surinktų vertinimo balų sumų padidėjimas.

Nurodyti kriterijus, rodiklius, reikšmes, kuriais bus vertinamas Programos įgyvendinamas/neįgyvendinimas

Rodiklio pavadinimas	Matavimo vienetas	Esama reikšmė	Siektina reikšmė	Siektinos reikšmės apskaičiavimas
		<i>Nurodoma esama reikšmė, duomenų šaltinis, rodiklio nustatymo data</i>	<i>Nurodoma siektina rodiklio reikšmė, kurią planuojama pasiekti ir planuojama pasiekimo data</i>	<i>Pateikiami siektinos reikšmės apskaičiavimo principai, duomenų šaltiniai, kuriais remiantis būtų galima įsitikinti, kad siektina reikšmė reali ir bus pasiekta</i>
Atrinktų veisimui kumelių skaičiaus padidėjimas	Procentiniai vienetai	Pagal LJP kompleksinių vertinimų taisyklės surinktų balų vidurkis ne mažesnis kaip 7 balai ir daugiau,	5 proc. atrinktų veisimui kumelių padidėjimas į genealoginę LJP populiacijos struktūrą, atsižvelgiant į	Apskaičiuojamas vidutinis kumelių, dalyvavusių 2025-2028 m. LJP kompleksiniuose vertinimuose, kurių vertinimo vidutinė balų suma (pagal

		kumelių dalyvavusių LJP kompleksiniuose vertinimuose per 2022 – 2024 m. Rodiklio nustatymo data – 2025-01-01	kompleksinių vertinimų rezultatus. Planuojama pasiekimo data 2027-06-01	kompleksinių vertinimų taisyklės surinktų balų vidurkis ne mažesnis kaip 7 balai ir daugiau) skaičius procentiniais vienetais. Lyginama su siektina reikšme. Oficialių duomenų šaltinis yra LJP kompleksinių vertinimų protokolai.
6 - 8 mėn. amžiaus priauglio pagal: (tipą, kūno sudėjimą, judesius) vertinimo balų suma	Vertinimo balai	50,00 vidutinė 6-8 mėn. amžiaus priauglio dalyvavusio zoniniuose kompleksiniuose vertinimuose, surinkta balų suma. Rodiklio nustatymo data – 2025-11-01	Planuojamas pasiekti rodiklis 50 ,00 ir daugiau. Planuojama pasiekimo data – 2027-11-01	Apskaičiuojama vidutinė 6 - 8 mėn. amžiaus priauglio pagal: (tipą, kūno sudėjimą, judesius) dalyvavusių 2025 – 2027 m. zoniniuose kompleksiniuose vertinimuose, vertinimo balų suma. Lyginama su siektina reikšme. Oficialių duomenų šaltinis yra LŠŽ kompleksinių vertinimų protokolai.
Kompleksiniuose eržilų ir kumelių vertinimuose bendras surinktų vertinimo balų sumų padidėjimas.	Vertinimo balai	58,50 vidutinė eržilų ir kumelių, dalyvavusių 2021 – 2024 m. Centrinuose, kompleksiniuose LJP vertinimuose, vertinimo balų suma. Rodiklio nustatymo data – 2025-11-30	Planuojamas pasiekti rodiklis 58 ,50 ir daugiau. Planuojama pasiekimo data – 2027-11-30	Apskaičiuojama vidutinė eržilų ir kumelių, dalyvavusių 2025 – 2027 m. kompleksiniuose LJP vertinimuose, vertinimo balų suma. Lyginama su siektina reikšme Oficialių duomenų šaltinis yra LJP kompleksinių vertinimų protokolai.

Nurodyti Programos geografinę teritoriją:*(nurodyti, kurioje geografinėje teritorijoje Programą ketinama vykdyti)*

Lietuvos jojamųjų ponių veislės veisimo programa bus vykdoma ir įgyvendinama visoje Lietuvos Respublikos teritorijoje.

Nurodyti veislinių gyvūnų populiacijos dydį ir veisėjų geografinėje teritorijoje kiekį:*(nepildoma, jei Programos tikslas atkurti ar sukurti naują veislę;**aprašyti kokią veislinių gyvūnų populiacijos dalį apima ir kiek veisėjų toje geografinėje teritorijoje, kurioje ta programa vykdoma arba kurioje ją ketinama vykdyti yra**Pakankamam populiacijos dydžiui įvertinti naudojamas efektyvaus populiacijos dydžio rodiklis N_e , kuris apskaičiuojamas pagal formulę:* *$N_e = 4 \times N_m \times N_f / (N_m + N_f)$, kur* *N_m – veisti naudojamų grynaveislių veislinių patinų skaičius;* *N_f – veisti naudojamų grynaveislių veislinių patelių skaičius.* *N_e rodiklis saugomų (nykstančių) veislių atveju turi būti bent 35, o gerinamųjų (palaikomųjų) veislių atveju, t. y. arklinių šeimos gyvūnų, galvijų, avių, ožkų rodiklis turi būti 100 ir daugiau, kiaulių (išskyrus uždarose gamybos sistemoje veikiančioje privačioje įmonėje veisiamas kiaules), triušių, paukščių – 35 ir daugiau)*

2024 metų sausio 1 dieną LJP veislės populiaciją sudaro 70 veislinių žirgų:

Visi šios populiacijos žirgai yra įrašyti į LJP kilmės knygos atitinkamus skyrius.

2024 metais LJP veisimo programos įgyvendinime dalyvauja 60 asociacijos narių bei kiti veisėjai, kurie nėra asociacijos nariais.

Eržilų kilmės knygos III pagrindiniame skyriuje – 18 eržilų,

Kumelių kilmės knygos III pagrindiniame skyriuje – 42 kumelės,

Efektyvaus populiacijos dydžio rodiklis $N_e = 50,40$

Pateikti informaciją iš kilmės knygos, į kurią grynaveisliai veisliniai gyvūnai ar jų tėvai pirmą kartą buvo įrašyti po atsivedimo, kartu nurodant pradinį gyvūno registracijos toje kilmės knygoje numerį:*(pildoma, jei Programos tikslas atkurti ar sukurti naują veislę)***Pateikti informaciją apie ketinančią atkurti veislę (kuri yra išnykusi ar jai kyla rimta grėsmė išnykti):***(pildoma, jei Programos tikslas atkurti ar sukurti naują veislę)*

Į pagrindinį kilmės knygos skyrių įrašytų atkuriamos veislės grynaveislių veislinių gyvūnų palikuonis arba kitų veislių grynaveislius veislinius gyvūnus ar jų palikuonis, kurie įtraukiami į tos veislės atkūrimą arba visus kitus gyvūnus, dėl kurių grynaveislių veislinių gyvūnų nuspręsta, kad jie atitinka atkuriamos veislės savybes ir kurie (jei taikytina) atitinka minimalius produktyvumo reikalavimus, nustatytus šioje Programoje, jeigu:	- kilmės knygos sudarymo ar pakartotinio sudarymo laikotarpis, atitinkantis veislę, nustatytas Programoje	
	- į bet kurią kilmės knygą, į kurią buvo įrašyti grynaveisliai veisliniai gyvūnai ar jų palikuonys, (kartu nurodyti pradinį gyvūno registracijos numerį <i>(jei taikoma)</i>)	
	- gyvūnai, kuriuos Veisimo organizacija laiko atkuriamos veislės genofondu, nurodomi kilmės registravimo sistemoje	

Veisimo organizacijos darbuotojų skaičius:

(nurodyti Veisimo organizacijoje su šia Programa dirbančių darbuotojų skaičių bei pagrįsti, kad tai pakankamas kvalifikuotų darbuotojų skaičius, kad Veisimo organizacija galėtų veiksmingai įgyvendinti Programą)

Lietuvos arklių augintojų asociacijoje su Lietuvos jojamųjų ponių veisimo programa dirba 2 (du) etatiniai darbuotojai, dirbantys pagal darbo sutartis. Kilmės knygos administratorius, veisimo vadovas ir LAAA administratorė. Asociacijos valdyba yra kolegialus valdymo organas, sudarytas iš 7 narių, kurio darbui vadovauja visuotinio narių susirinkimo išrinktas Asociacijos prezidentas, esantis septintuoju Asociacijos valdybos nariu.

Pateikti informaciją apie taikomą veislinių gyvūnų identifikavimo sistemą:

(aprašyti, kaip bus užtikrinama, kad į kilmės knygą ar kilmės registrą gyvūnai bus registruojami tik identifikuoti kiekvienas atskirai pagal Sąjungos gyvūnų sveikatos teisę dėl atitinkamų rūšių gyvūnų identifikavimo ir registravimo)

13. Identifikavimas

Identifikavimas yra labai svarbus žirgų registruojant, parduodant bei importuojant (eksportuojant). Ypač svarbus pirminis identifikavimas, aprašant įgimtas žymes, nes įgimtos žymės yra pastovios ir negali būti suklastotos. Pirminis identifikavimas atliekamas per 7 dienas nuo kumeliuko gimimo. Vykdant kryptingą žirgų veislininkystę, būtina vieninga žirgų registravimo bei identifikavimo tvarka, kuri atitiktų tarptautinių žirgų veisimo organizacijų bei ES reikalavimus. Žirgo identifikavimą atlieka kvalifikuotas asmuo turintis patirties šioje srityje. Žirgų identifikavimas vykdomas sekančiai pagal metodus:

13.1. Identifikavimas pagal amžių, lytį ir žymes:

Gimimo data turi būti užrašyta labai tiksliai: diena, mėnuo (žodžiu), metai. Lytis gali būti vyriška (eržilas, kastratas), moteriška (kumelė).

Nustatant spalvą pasirenkama atitinkanti žirgų spalvų klasifikatoriuje spalva ar jos atspalviai būdingi visuotinai pripažintoms žirgų veislėms.

Kiekvieno kumeliuko įgimtos žymės yra skirtingos, nepaisant to, kad spalva gali ryškiai pasikeisti, kaip būna širmos spalvos žirgams. Ženklinimas išlieka kaip odos pigmentacija. Širmo žirgo žymes galima pamatyti sušlapinus odą, tačiau sudėtinga tiksliai aprašyti, pavaizduoti piešinyje ar net nufotografuoti.

Žymes gali aprašyti asmuo turintis teisę ir licenciją leidžiančią teikti identifikavimo paslaugas bei turintis patirties grafinio žymėjimo srityje. Paslaugų teikėjas privalo kreiptis į Asociaciją dėl leidimo teikti identifikavimo paslaugas Asociacijos narių žirgams. Žymių aprašymas atliekamas betarpiškai apžiūrint žirgą.

Registruojant kumeliuko gimimą jam suteikiamas visam gyvenimui unikalusi identifikavimo registracijos (UELN) numeris susidedantis iš penkiolikos skaičių. Pirmi šešeri sudaro Asociacijai suteiktą UELN registruotą numerį su valstybės kodu (440) priekyje, sekantys du skaičiai yra Asociacijos veisiamos žirgų veislės numeris (registruotų žirgų veislių registre), kurioje žirgas buvo pirmą kartą registruojamas ir ženklinamas. Kiti penki skaičiai yra Asociacijos žirgų registracijos numeriai, o du paskutiniai skaičiai reiškia žirgo gimimo metų paskutinius skaičius.

13.2. Identifikavimas pagal elektronines mikroschemas:

Tai neskausmingas ir efektyvus žirgų žymėjimo būdas, palengvinantis jų identifikaciją ir veislinę apskaitą. Procedūra atliekama tik kairėje žirgo kaklo pusėje, kaklo raiščio (lot. Lig. Nuchae) srityje pagal reglamentą 504/2008. Atsakiklis implantuojamas parenteraliai steriliomis sąlygomis

kaklo viduryje tarp pakaušio ir gogo, kaklo raiščio srityje. Atsakikliu (skeneriu) patikrinama ar mikroschema yra įvesta. Teisingai įvedus, skenerio ekrane, turi pasirodyti mikroschemos numeris. Šią procedūrą gali atlikti tik kvalifikuotas paslaugų teikėjas. Gali būti naudojamos tik ISO 11784 ir ISO 11785 standartus atitinkančios elektroninės mikroschemos.

14. Importuotų žirgų naudojimas

Lietuvos jojamųjų ponių veislės tobulinimui galima importuoti selektinėje programoje numatytų kitų veislių eržilus - reproduktorius. Apie importuojamų eržilų reikalingumą sprendžia Asociacijos Valdyba. Registruojant importuotą eržilą importuotojas Asociacijai pateikia sekančius dokumentus:

14.1. pareiškimą – prašymą;

14.2. importuojamo eržilo kilmę patvirtinančius dokumentus (kilmės pažymėjimą, identifikavimo pažymėjimą);

14.3. importuoto eržilo pasą arba arklinių šeimos tapatybės nustatymo dokumentą ir jų kopijas;

Importuotojas per 7 dienas nuo eržilo įvežimo į Lietuvą privalo importuotą eržilą įregistruoti registre. Jeigu importuotojas nepateikia reikalingų dokumentų Asociacijai toks eržilas neregistruojamas.

veisimo organizacijų bei ES reikalavimus. Žirgo identifikavimą atlieka kvalifikuotas asmuo turintis patirties šioje srityje. Žirgų identifikavimas vykdomas sekančiai pagal metodus:

Žymes gali aprašyti asmuo turintis teisę ir licenciją leidžiančią teikti identifikavimo paslaugas bei turintis patirties grafinio žymėjimo srityje. Paslaugų teikėjas privalo kreiptis į Asociaciją dėl leidimo teikti identifikavimo paslaugas Asociacijos narių žirgams. Žymių aprašymas atliekamas betarpiškai apžiūrint žirgą.

Registruojant kumeliuko gimimą jam suteikiamas visam gyvenimui unikalusi identifikavimo registracijos (UELN) numeris susidedantis iš penkiolikos skaičių. Pirmi šešeri sudaro Asociacijai suteiktą UELN registruotą numerį su valstybės kodu (440) priekyje, sekantys du skaičiai yra Asociacijos veisiamos žirgų veislės numeris (registruotų žirgų veislių registre), kurioje žirgas buvo pirmą kartą registruojamas ir ženklinamas. Kiti penki skaičiai yra Asociacijos žirgų registracijos numeriai, o du paskutiniai skaičiai reiškia žirgo gimimo metų paskutinius skaičius.

7. Žirgų vardai

Suteikiant žirgui vardą, neaišku, ar pasirinkimą labiau lemia žirgo elgsena ir išvaizda, ar, priešingai, suteiktas vardas lemia žirgo savybes ir elgseną, o gal net ir sėkmę varžybose. Štai kodėl vardo suteikimas yra labai svarbus įvykis. Dažniausiai, suteikiant vardą, įkvėpimo semiamasi iš mitologijos, filmų ir knygų. Vardas taip pat gali būti suteikiamas atsižvelgiant į žirgo išvaizdą arba charakterio bruožus, kuriais pasižymi kumeliukas arba kuriuos norime, kad turėtų suaugęs žirgas. Taip pat yra kitoks požiūris į vardus žirgams, kurie dalyvauja varžybose ar lenktynėse ir kurių savininkai nori pabrėžti jų prestižą, ir kitoks požiūris į vardų suteikimą nuosavam žirgui, kuris skirtas tik draugui ar net šeimos nariui. Jojimo pasaulyje taip pat populiarūs dviejų dalių, dažniausiai angliški, žirgų vardai. Pageidautina, kad suteikiant gimusiam kumeliukui vardą būtų atsižvelgta į tėvų vardus. Selekciniu požiūriu tikslinga būtų gimusiam eržiliukui suteikti vardą kuris prasidėtų pirmąja tėvo vardo raide, o kumelaitei pirmąja motinos vardo raide. Tokiu būdu analizuojant geneologiją galima lengviau atsekti veisimo programoje dalyvaujančias eržilų linijas ir kumelių šeimas.

7.1. Kumeliukai, privalo turėti vardus prieš įregistravimą į Kilmės knygos pagrindinį III skyrių. Registruojant gimusį kumeliuką vardas nepatvirtinamas, jei jis gali sukelti nepatogias situacijas arba yra nepriimtinas dėl socialinių ar religinių motyvų.

7.2. Eržilui kartą duotas vardas negali būti suteikiamas niekam kitam, kaip tik grynakraujam eržilo broliui prie vardo pridedant romėnišką skaičių (pvz. I, II, III).

7.3. Registruojant ir įrašant į Kilmės knygą importuotus žirgus, draudžiama suteikti naujus vardus. Išimtis daroma tik vieninteliu atveju – jeigu importuoto žirgo vardo reikšmė naujoje šalyje nepriimtina dėl socialinių ar religinių priežasčių. Šiuo atveju importuojančios bei eksportuojančios šalių Kilmės knygų vedimo specialistai turi susitarti dėl vardo pakeitimo. Naujas vardas turėtų būti įrašytas ir gimtojoje arklio Kilmės knygoje, šalia jo senojo vardo.

8. Spalvos

Pagrindinės spalvos priimtose Lietuvos šiltakraujų veislės žirgams yra visos arklinskystėje sutinkamos žirgų spalvos ir jų atspalviai (pvz.: bėra, juodbėra, tamsiai bėra, šviesiai bėra, sarta, tamsiai sarta, šviesiai sarta, juoda, širma, kerša ir šios spalvos ypatumai (keršai sarta, keršai bėra,

keršai juoda, sarta kerša, bėrai kerša, juodai kerša), bulana ir visos kitos. Aprašant spalvą, visuomet kreipiamas dėmesys į spalvos ypatumus bei atspalvius, jeigu jie yra aiškūs. Taip pat nurodoma ant nugaros tamsi juosta, jeigu tai nėra būdingas tos spalvos požymis.

9. Žymės

Spalva ir žirgo įgimtos žymės yra objektyvūs požymiai, pagal kuriuos išduotuose tapatybės nustatymo dokumentuose nustatoma žirgo tapatybė. Žymių aprašymą atlieka kvalifikuotas specialistas. Žirgo žymių piešinys ir žodinis aprašymas turi sutapti.

Visos baltos odos dėmės su po jomis esančia rausva oda turi būti pažymėtos. Plaukų verpetai žymimi kryželiais. Įgytos žymės, pvz. Įdagai (įšaldyti) ženklai arba neišnykstantys randai rodyklėmis.

10. Kraujo testai, kilmės patvirtinimas

Kilmės patikrinimas atliekamas norint identifikuoti žirgą. Pagal Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro įsakymą “Dėl kilmės knygų nuostatų” (2001 m. birželio 29 d. Nr. 220) kilmės patikrinimas turi būti atliekamas visiems eržilams įrašomiems į Kilmės knygas ir 5 proc. kiekvienais metais gimusių kumeliukų. Valdybos sprendimu šis minimalus 5 proc. skaičius gali būti padidintas. Asociacija apmoka išlaidas už užregistruoto ar registracijai pateikto žirgo bei kumeliuko kilmės patikrinimą. Jeigu tyrimo rezultatai nepatvirtina nurodytos kilmės, tada susidariusias išlaidas padengia žirgo savininkas ar augintojas. Valdyba, tam tikrais atvejais, gali skirti visų registruojamų kumeliukų ir (arba) į pagrindinę kumeliukų Kilmės knygą įtrauktų ar įtrauktinų kumelių patikrinimą (dažnai pasitaiko klaidingos kilmės pateikimo atvejai). Kraujo testai daromi ne jaunesniems kaip 4 savaičių kumeliukams. Jeigu DNR testui naudojami plaukai jį galima atlikti įvairaus amžiaus kumeliukui, tačiau rekomenduojama mėginiui imti uodegos plaukus. Kilmės nustatymui naudojami Kraujo grupių analizės arba DNR tyrimo metodai:

10.1. Kraujo grupių analizės metodas (nustatomos kraujo grupės hemolizės ir agliutinacijos reakcijos, elektroforezės būdu nustatoma kraujo serumo baltymų ir fermentų ypatumai). Norint atlikti šį tyrimą į laboratoriją reikia pristatyti vieną kraujo mėginį su konservantu. Jei tyriamo žirgo abiejų tėvų/vieno iš tėvų kilmė prieš tai nebuvo tirta, reikia pristatyti ir abiejų tėvų/vieno iš jų kraujo mėginius su konservantu;

10.2. DNR tyrimo metodu paimami žirgo plauko ar kiti mėginiai tyrimui. Privalomas žirgų identifikavimas šiais atvejais:

10.2.1. dirbtinio kumelės apvaisinimo atveju;

10.2.2. embriono transplantavimo atveju;

10.2.3. pakeitus eržilą kergimo sezono metu.

10.2.4. esant neįprastai kumelingumo trukmei (kumelingumas skiriasi 30 dienų ir daugiau nuo vidutinio 335 dienų nėštumo arba mažiau kai 280 dienų);

10.2.5 importuojant kumelingą kumelę.

6. Apvaisinimas

Sėkmingą apvaisinimą lemia poravimosi laikas, optimalu, kai eržilas ir kumelė suvedami poravimuisi prieš pat prasidedant ovuliacijai. Kumelės lytinio aktyvumo periodu subrendęs kiaušinėlis išstumiamas iš kiaušintakio ir tuomet įvyksta ovuliacija. Šį momentą galima gana tiksliai nustatyti patikrinant folikulo subrendimą.

Apvaisinimo būdai:

1. Kontroliuojamas kergimas.

2. Dirbtinis apvaisinimas (kumelės sėklinimas šviežia atvėsinta arba užšaldyta eržilo sperma):

2.1 dirbtinį kumelės apvaisinimą gali atlikti tik registruotas ŽŪDC bazėje sėklintojas;

2.2. dirbtinio apsėklinimo stotis ar kergimo punktas, kuriame yra laikomi eržilai – reproduktoriai, turi būti užregistruota ir aprobuota Asociacijoje;

2.3. dirbtinio apsėklinimo stotis ar kergimo punktas ir Asociacija turi sudaryti sutartį dėl dalyvavimo veisimo programoje;

2.4. už šviežios spermos paėmimą ir išdavimą dirbtinio apsėklinimo stotis ar kergimo punktas atsakingas Asociacijai;

2.5. už užšaldytos spermos panaudojimą ir likutį atsakingi dirbtinio apsėklinimo stoties ar kergimo punkte dirbatys oficialūs asmenys ir asmuo, kuriam buvo tiekiama užšaldyta sperma;

2.6. šviežios ar užšaldytos spermos paėmimas ir išdavimas turi būti įtraukiami į kumelės kergimo lapą;

2.7. kumeliukas, gimęs po dirbtinio apvaisinimo, gali būti registruojamas tik tada, jei dirbtinio apsėklinimo stotyje ar kergimo punkte, eržilas – reproduktorius iš kurio buvo paimta sperma yra įtrauktas į Asociacijos eržilų Kilmės knygos pagrindinį I skyrį.

3. Nekontroliuojamas (laisvas) kergimas (kai eržilas paleidžiamas į kumelių bandą laisvai).

4. Kumelės savininkui nusprendus kergimo sezono metu pakeisti kergimui eržilą, apie eržilo pakeitimą dviejų savaitių bėgyje pranešama Asociacijai.

Embrionų transplantacija:

1. embrionų transplantacijos pagalba atsiradę kumeliukai gali būti registruojami, jei Asociacijai žinomi embrioną duodantys ir jį priimančios žirgai bei visi veisimui svarbūs duomenys (apsėklinimo laikas, išėmimo laikas, embriono perkėlimo laikas bei embriono transplantavimas, įstaigos pavadinimas ir adresas);

2. visiems, be išimties, tokiu būdu gimusiems kumeliukams turi būti atliktas DNR kilmės patikrinimo testas, išlaidas padengia užsakovas;

3 žirgų veisėjai turi užtikrinti, kad iš kumelės būtų gaunamas tik vienas kumeliukas, išskyrus atvejus kai gimsta dvyniai.

11. Registravimas

11.2. Importuotų eržilų registravimo procedūra

Lietuvos šiltakraujų veislės tobulinimui galima importuoti selekcinėje programoje numatytų kitų veislių eržilus - reproduktorius. Apie importuojamų eržilų reikalingumą sprendžia Asociacijos Valdyba. Registruojant importuotą eržilą importuotojas Asociacijai pateikia sekančius dokumentus:

11.2.1. pareiškimą – prašymą;

11.2.2. importuojamo eržilo kilmę patvirtinančius dokumentus (kilmės pažymėjimą, identifikavimo pažymėjimą);

11.2.3. importuoto eržilo pasą arba arklinių šeimos tapatybės nustatymo dokumentą ir jų kopijas;

Importuotojas per 7 dienas nuo eržilo įvežimo į Lietuvą privalo importuotą eržilą įregistruoti registre. Jeigu importuotojas nepateikia reikalingų dokumentų Asociacijai toks eržilas neregistruojamas.

12. Nuosavybės perdavimas

Visi nuosavybės pasikeitimai turi būti oficialiai užfiksuoti. Perkant ar parduodant žirgą surašomas pirkimo – pardavimo aktas, kuris yra pasirašomas pirkėjo ir pardavėjo, po to perduodamas Asociacijai. Dokumente turi būti nurodyta pirkėjo/pardavėjo vardas, pavardė, gyvenamoji vieta, asmens kodas ir parašas.

Savininko pasikeitimą patvirtina LAAA vadovas arba jo įgaliotas asmuo.

organizacijų bei ES reikalavimus. Žirgo identifikavimą atlieka kvalifikuotas asmuo turintis patirties šioje srityje. Žirgų identifikavimas vykdomas sekančiai pagal metodus:

Pateikti informacija apie grynaveislių veislinių gyvūnų kilmės registravimo sistemą:

(aprašyti grynaveislių veislinių gyvūnų, įrašytų į kilmės knygas arba įregistruotų ir tinkamų į jas įrašyti, arba hibridinių veislinių kiaulių, įregistruotų kilmės registruose, kilmės registravimo sistemą)

BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Veislinių arklių Kilmės knygų nuostatai (toliau – Nuostatai) parengti vadovaujantis Lietuvos Respublikos gyvulių veislininkystės įstatymu, (Žin., 1994, Nr. 14-226; 1998, Nr. 110-3023) ir kitais Lietuvos Respublikos teisės aktais, reglamentuojančiais arklių veisimą, veislinės vertės nustatymą, tapatybės nustatymą, registravimą ir Kilmės knygų vedimą.

2. LŠŽ Kilmės knygą veda ir tvarko Žemės ūkio ministro įsakymu pripažinta Lietuvos arklių augintojų asociacija VĮ Žemės ūkio duomenų centro (toliau – ŽŪDC) informacinės sistemos duomenų bazėje. Atsakingas už Kilmės knygos vedimą ir administravimą yra Asociacijos Kilmės knygos administratorius ir veisimo vadovas.

3. Į Kilmės knygą įrašomi žirgai, atitinkantys Nuostatų reikalavimus.
4. Žirgo veisėju (augintoju) pripažįstamas:
 - 4.1 kumelės (t. y. motinos) savininkas arba nuomotojas kergimo (apsėklinimo) metu;
 - 4.2. kumelės savininkas arba nuomotojas kumeliuko atsivedimo metu.

KILMĖS KNYGŲ TVARKYMAS

1. Kilmės knygų duomenis kaupia, sistemina, saugo ir ataskaitas teikia ŽŪDC.
2. Žirgo veisėjas (augintojas) yra atsakingas už pirminių duomenų teisingumą. Pripažintų veislininkystės institucijų atsakingi asmenys, turintys suteiktą ŽŪDC prisijungimo prieigą, turi teisę koreguoti, pakeisti duomenis, suvesti arklių vertinimo duomenis ir ekspertų–vertintojų komisijos sprendimo pagrindu priskirti ir įrašyti žirgą į tam tikrą kilmės knygos skyrių.
3. Kilmės knyga suskirstyta į skyrius: eržilų pagrindinį I, II ir III bei papildomą, kumelių pagrindinį I, II, III, IV bei papildomą skyrius.
4. Į kilmės knygos eržilų pagrindinį I skyrių įrašomi tie eržilai:
 - 4.1. kuriuos Asociacijos patvirtinta LŠŽ veisimo komisija pripažins tinkamais būti įrašytais į pagrindinį skyrių ir iš kurių galima tikėtis pasiekti veisimo programoje numatytus tikslus;
 - 4.2. kurių abu tėvai buvo ar gali būti įrašyti į Kilmės knygos pagrindinį I skyrių;
 - 4.3. kurie pagrindinės atrankos metu buvo licencijuoti veisimui ir gavo 7,75 ir daugiau balų,
 - 4.4. eržilai, kurie dar nebuvo išbandyti, į Kilmės knygas gali būti įtraukiami su sąlyga, kad jų pajėgumas bus įvertintas ne vėliau kaip per 3 metus;
 - 4.5. kitų veislių eržilai, kurie komisijos pripažinti tinkamais ir naudojami tam tikros veislės selekcijos programoje.
5. Į eržilų pagrindinį II skyrių įrašomi eržilai:
 - 5.1. atitinkantys tam tikros arklių veislės reikalavimus, bet dėl kokių nors priežasčių negalintys būti įrašyti į pagrindinį skyrių;
 - 5.2. kurių tėvas buvo arba gali būti įrašytas į pirmąjį, o motina – į ne žemesnį kaip antrąjį kilmės knygos skyrių;

5.3 eržilai, kurie kompleksinių bandymų metu buvo įvertinti ne mažiau negu 7,25 balais;

5.4 į eržių pagrindinių III skyrių įrašomi visi einamais metais gimę eržiliukai, kurių tėvai įrašyti į kilmės knygos I, II bei III skyrius.

6. Į papildomą eržių skyrių įrašomi eržiliukai - kumelių, įrašytų į IV pagrindinį bei papildomą skyrius, palikuonys.

7. Į kumelių pagrindinį I skyrių įrašomos šios kumelės:

7.1. kurių pagal kompleksinių vertinimų taisyklės surenkamų balų vidurkis yra 7 ir daugiau;

7.2. kurių tėvas buvo arba gali būti įtrauktas į pirmąjį, o motina – mažiausiai į antrąjį skyrių.

8. Į II kumelių pagrindinį skyrių įrašomos kumelės:

8.1. naudojamos veisimo programoje ir atitinkančios minimalius reikalavimus, bet nesurinkusios pakankamo balų skaičiaus, kad būtų įrašytos į pirmąjį skyrių;

8.2. kurių tėvas buvo įrašytas į pirmąjį, o motina – mažiausiai į III skyrių.

9. Į kumelių pagrindinį III skyrių įrašomos kumelės:

9.1. einamaisiais metais gimusios kumelaitės, kurių tėvai įrašyti į kilmės knygos I, II, III skyrius.

9.2. kumelės, neatitinkančios kilmės knygos I ir II skyrių reikalavimų;

9.3 kumelės, kurių motinos įrašytos į IV pagrindinį bei papildomą skyrius, tačiau kompleksiniuose žirgų vertinimuose surinkusios 7 ir daugiau balų vidurkį.

10. Į IV pagrindinį kumelių skyrių įrašomos kumelaitės - kumelių, įrašytų į IV pagrindinį bei papildomą skyrius, palikuonės, tačiau kompleksiniuose žirgų vertinimuose surinkusios 6 ir daugiau balų vidurkį.

11. Į kilmės knygos papildymą įrašomi:

11.1. importuoti žirgai (šiam skyriuje turi būti įrašyta importuotų žirgų gimimo vieta, registracijos duomenys iš eksportavusios šalies Kilmės knygos bei kilmės aprašymas. Taip pat turi būti įrašytos ir įvežtos kumelingos kumelės);

11.2 eksportuoti žirgai (turi būti nurodyta, į kokias šalis žirgai buvo eksportuoti. Žirgai turi būti surašyti pagal eksporto datą, o eksporto šalys – abėcėlės tvarka);

11.3 be kilmės dokumentų tipiškos veislės kumelės, kurios naudojamos veisimo programoje.

11.4 kritę arba nebelaikomi žirgai, pradedant nuo praėjusios knygos išleidimo datos;

11.5 ankstesnės kilmės knygos papildymai ir klaidų atitaisymai.

12. Privalomieji kiekvieno eržilo ar kumelės aprašymo kilmės knygoje duomenys:

12.1. vardas, registracijos Nr.;

12.2. lytis;

12.3. spalva ir žymės;

12.4. gimimo data;

12.5. eržilo linija ir kumelės šeima;

12.6. veisėjo, savininko ir (ar) laikytojo vardas, pavardė / pavadinimas, adresas ir telefonas;

12.7. keturių protėvių kartų duomenys, jeigu žinoma vardas, kilmės knygos Nr., gimimo data, veislė, įvertinimas;

12.8. eksterjero įvertinimas;

12.9. darbingumo patikrinimo rezultatai;

12.10. kilmės patikrinimo įrašai;

12.11. įrašai apie sprendimus ir jų pakeitimus Kilmės knygoje;

12.12. visų registruotų kumelės palikuonių sąrašas;

12.13. į Kilmės knygas įrašytų eržilo palikuonių sąrašas.

13. Kiekviename Kilmės knygos tome turi būti abėcėlinė žirgų rodyklė ir žirgų registracijos numerių rodyklė (su nurodytais puslapiais), santrumpų paaiškinimai, užsienio valstybių ISO kodai ir Kilmės knygos kodai.

14. Kilmės patikrinimo testai atliekami visiems eržilams, įrašomiems į kilmės knygas ir 5 proc. kiekvienais metais gimusių kumeliukų. Kilmės patikrinimo testai atliekami ginčytiniais atvejais siekiant identifikuoti arklius.

15. Žirgai įrašomi į Kilmės knygą Asociacijos vertinimo komisijos siūlymu (Valdybos nutarimu) tada, kai nustatomas eržilo ar kumelės identiškumas. Vertinimą pakeisti (didesniu ar mažesniu laipsniu) gali vertinimo komisija tik arklių susibūrimo renginiuose.

16. Jeigu Lietuvoje yra tvarkomos kelios giminingų veislių populiacijos skirtingoms veislininkystės institucijoms priklausančios Kilmės knygos, tai eržilai gali būti įrašomi į kelias Kilmės knygas.

17. Importuotiems eržilams, kurių sperma naudojama Lietuvoje, paliekami originalūs (tuos eržilus veislei naudoti pradėjusios šalies) registracijos numeriai.

18. Kritusios kumelės gali būti įrašomos į Kilmės knygas atgaline data, t. y. po jų kritimo (Kilmės knygos numeris suteikiamas pagal 10, 11, 12 punktų reikalavimus). Toks registravimas reikalingas išduodant pažymėjimą paskutiniojo gimusio kumeliuko savininkui.

19. Žirgai, kuriuos prašoma įrašyti į Kilmės knygas, turi būti sveiki ir gerai išsivystę.

20. Kilmės knygos leidžiamos pagal pripažintų veislininkystės institucijų vidaus tvarką.

BAIGIAMOSIOS NUOSTATOS

26. Iki nuostatų patvirtinimo į Kilmės knygas įrašyti eržilai ir kumelės, kurie dabar yra įrašomų arklių protėviai, pripažįstami kaip esantys pagrindiniame Kilmės knygos skyriuje.

27. Į kilmės registrą įrašytų arklių bei jų protėvių duomenys iki pripažintų veislininkystės institucijų Kilmės knygų įsteigimo iš dalies prilygsta jų įrašymui į Valstybinę kilmės knygą. Jie gali būti įrašomi į Kilmės knygos atskirus skyrius, jei jų kilmė atitinka tų skyrių reikalavimus.

Pateikti informaciją apie produktyvumo tyrimus arba genetinį vertinimą:

(jei Programoje taikomi produktyvumo tyrimai, pateikti išsamią informaciją apie sistemas, taikomas produktyvumo tyrimų rezultatams rinkti, registruoti, perduoti ir naudoti)

--

Pateikti informaciją apie genetinio vertinimo sistemas ir, kai taikoma, veislinių gyvūnų genomo vertinimą:

Nurodyti, kaip taikomi papildomi kriterijai ar procedūros, gyvūnams kilmės knygos pagrindinio skyriaus poskyriuose registruoti:

(aprašyti kilmės knygos padalijimo taisykles ir kriterijus ar procedūras, taikomas gyvūnams registruoti atskiruose papildomuose skyriuose ar kitaip juos suskirstant)

Pateikti informacija apie veisėjų, dalyvaujančių Programos įgyvendinime, įsipareigojimų vykdymo kontrolės mechanizmus ir sankcijas už įsipareigojimų nevykdymą ar veisimo programos nesilaikymą:

(turėtų būti nustatyta ginčų su Programoje dalyvaujančiais veisėjais nagrinėjimo ir sprendimų priėmimo tvarka ir užtikrintas lygiateisiškumo principas visiems Programoje dalyvaujantiems veisėjams (veisėjų, dalyvaujančių jų veisimo programose, teisės ir pareigos bei nekliudoma veisimo programose dalyvaujantiems veisėjams laisvai pasirinkti savo veislinius gyvūnus ir juos veisti, turėti nuosavybės teisę į savo veislinius gyvūnus, iš veislinių gyvūnų, įrašytų į kilmės knygas arba įregistruotų kilmės registruose, gauti palikuonis)

Veisimo programoje dalyvaujantiems veisėjams yra užtikrintas lygiateisiškumo principas nepriklausomai nuo to ar jie yra asociacijos nariai ar ne.

Veisėjai dalyvaujantys veisimo programoje gali laisvai pasirinkti savo veislinius arklius ir juos veisti, gauti palikuonis, suteikiamos paslaugos juos identifikuojant (aprašant), registruojant į ŽŪDC registrą ir Kilmės knygas, gali dalyvauti lygiomis teisėmis kompleksiniuose arklių vertinimuose ir kituose arklių veislininkystės renginiuose.

Asociacijos įstatuose III.sk. apibrėžtos asociacijos narių teisės ir pareigos.

78. Ginčai tarp Asociacijos ir (ar) jos valdymo organų ir Asociacijos narių sprendžiami abipusiu šalių susitarimu arba teisme Lietuvos Respublikos įstatymų nustatyta tvarka.

REKOMENDACIJOS VEISĖJAMS IR AUGINTOJAMS

- Aktyviai dalyvauti veisimo programoje;
- Tam, kad selekcinis darbas būtų vykdomas efektyviai, veisėjai privalo numatyti konkrečius veisimo planus;
- Reprodukcijai naudoti tik įvertintus licencijuotus eržilus bei įvertintas kumeles;
- Nelicencijuotų eržilų veisimui nenaudoti;
- Kuo aktyviau pristatyti vertinimams savo išaugintus ir paruoštus arklius;
- Laiku tvarkyti arklių pirminius apskaitos dokumentus;

- Su savo arkliais dalyvauti parodose, šventėse ir kituose renginiuose.

Patvirtinti, kad ši Programa nekels pavojaus kitai patvirtintai veisimo programai, kurią tai pačiai veislei vykdo kita Veisimo organizacija:

(rekomenduojama atsižvelgti į šiuos aspektus:

- veislės savybių esminių požymių ar pagrindinių tos Veisimo programos tikslų prieštaravimus;
- šios veislės išsaugojimo ar šios veislės genetinės įvairovės sumažėjimą;
- kai veisimo programa siekiama išsaugoti veislę – atsirastų rizika patvirtintos veisimo programos įgyvendinimo efektyvumo sumažėjimui;
- jei tai yra veislė, kuriai gresia išnykimas;
- jei tai autochtoninė veislė retai randama vienoje ar keliose ES teritorijose)

Užtikriname, kad ši Veisimo programa nekelia ir nekels pavojaus kitai oficialiai patvirtintai ir pripažintai Veisimo programai, kurią galimai galėtų vykdyti (arba vykdo) kita pripažinta arklių augintojų Veisimo organizacija.

Pateikti nuorodą į interneto svetainę, kurioje galima susipažinti su Programa ir informacija apie Programos įgyvendinimą:

<https://www.lthorses.eu>

Kita svarbi informacija, susijusi su šia Programa / išimtys arklinių šeimos gyvūnų veisimo programoms:

Prezidentas
(Veisimo organizacijos vadovas)

(el. parašas)

Juozas Barisevičius
(vardas, pavardė)